

HET ONZALIGE STATUUT

Gelijkwaardigheid en wederkerigheid zijn de termen die meestal gebruikt worden als het over de verhouding tussen Nederland en de eilanden overzee gaat. En uiteraard is dit de basis van het Statuut voor het Koninkrijk dat nu 51 jaar de wederzijdse verhouding omschrijft. Maar de samenwerking die zo dringend nodig is en in het Statuut is verwoord komt daardoor vaak in het gedrang. Het Statuut paste bij de geest van die tijd. Maar het probleem is dat men op de eilanden vaak zo intensief bezig is met het verdedigen van de autonomie die het Statuut biedt en garandeert, dat de samenwerking binnen het Koninkrijk niet van de grond komt. In plaats van samenwerking heeft het aan beide kanten tot verkoeling geleid en wekt het meer illusie dan praktisch. In dat opzicht kan gesproken worden van een *Onzalig Statuut*.

Iedereen aanvaardt die basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Maar als niet tegelijkertijd ook het grote verschil in omvang en kracht tussen Nederland en de eilanden wordt erkend en gebruikt, staat dit een intensieve samenwerking in de weg. Nederland is ook heel klein als onderdeel van het geheel van de Europese Unie maar is zich in snel tempo aan het inpassen in een wereld zonder grenzen. Economisch doet Aruba hetzelfde, en met groot succes, maar bestuurlijk wil het meer alleen doen dan het kan. Een stad in Nederland met 100.000 inwoners kan veel zelf, maar is blij dat de landsregering in Den Haag verantwoordelijkheid neemt voor zaken waarvoor die stadsgemeenschap niet toereikend is.

De eilanden willen alles op politiek-bestuurlijk gebied zelf doen. Met 100.000 inwoners bestuurt Aruba zichzelf, is overal verantwoordelijk voor, inclusief een internationale luchthaven. Het zakenleven lost de beperkingen van de kleine omvang van het eiland op door het aantrekken van expertise uit het buitenland. Maar een overheid doet liever alles zelf: de politiek is van ons, dus dat regelen we zelf. Kleine landen hebben dan twee problemen: een tekort aan kwaliteit voor de veelheid van taken met als gevolg achterstanden en zaken die niet optimaal verlopen. Tweede probleem bij kleine gemeenschappen is de enorme druk op de overheid vanuit de bevolking. De politicus is niet corrupt maar wel kwetsbaar door die druk uit de gemeenschap. Een politicus in zo'n gemeenschap moet sterk staan om alles in het reine te houden. Als een klein gebied zichzelf moet besturen is daarom een controle door organen van buiten die kleine gemeenschap gewenst en noodzakelijk. Dit is geen kritiek op de bestuurders van Aruba, maar een suggestie om eens te kijken naar hoe dit systeem bij de grotere steden in Nederland in de praktijk werkt. Een nuttige en interessante test-case voor het samengaan van zelfbestuur in combinatie met een verband daarbuiten wordt de nieuwe status van Bonaire binnen het Koninkrijk. Het is hoogst interessant te zien hoe die geheel nieuwe vorm van samenwerking vorm gaat krijgen. Misschien kan de Bonaire-oplossing ook richting geven aan plannen voor een vernieuwd samenwerkingsmodel voor andere eilanden.

De verhouding Nederland-Aruba moet beslist niet belast worden door gevoeligheden uit het verleden. Het gaat er om dat we met elkaar belangen behartigen. De houding van Nederland daarin is dubieus want niet echt geïnteresseerd. Nederland schiet tekort in kennis van het Koninkrijk maar op Aruba en vooral op Curaçao is er weer te vaak ongefundeerde kritiek op Nederland. Dat maakt Nederland terughoudend en minder open dan wenselijk is. Het gaat te vaak over wat ons scheidt en te weinig over wat ons bindt. In Nederland voelde men zich in het verleden verantwoordelijk voor de overzeese gebieden, nu leeft het gevoel dat we er niet verantwoordelijk meer voor zijn. De afstand is groot maar dat mag niet tot afstandelijkheid leiden. De ministers die de Koninkrijksrelaties behartigen moeten zich langdurig inwerken en worden dan al te snel weer vervangen door een opvolger. Daarom zou overwogen moeten worden om – los van de partijen – in een volgend kabinet een volledig in Nederland ingeburgerde Antilliaan/Arubaan op die post te benoemen. Het samenwerkingsaspect van het Statuut kan dan zeker beter vorm krijgen.

Vijftig jaar Statuut hebben niet geleid tot verdieping van de relatie. Het wordt daarom hoog tijd om alle gevoeligheden in een doosje te doen met een mooie strik erom en echt te gaan samenwerken. Zonder agenda samen gaan praten over de relaties die veel beter moeten en kunnen. Dingen benoemen zoals ze zijn, ruimte gevend aan zelfbestuur en de verschillen en maar ook erkennen dat Nederland een nuttige rol heeft in het Koninkrijksverband. Alleen zo kan elk deel van het Koninkrijk zich voluit zelf ontwikkelen en tegelijkertijd optimaal het samenwerkingsverband binnen het Koninkrijk benutten.